

N:o 127.

Af Herr A. Gumælius: Angående ändring i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

År 1862 den 21 Mars är en minnesvärd dag. Då utfärdades i Sverige dessa kommunalförordningar, hvilka helsades med så mången förhoppning, som dock till väsendtlig del besvikits. De ville ordna den kommunala sjelfstyrelsen, och de hafva i stället i åtskilliga fall underkastat densamma en tryckning, som icke blott icke anstår sjelfstyrelsen, utan rent af till sin tillvaro hotar det kommunala lifvet, hvilket redan på många håll domnat bort och är nära att fullständigt qväfvas. Orsaken till att dessa i välment afsigt tillkomna författningar sålunda motverkat sitt syfte, är, efter min öfvertygelse, hufvudsakligen den röstberäkningsgrund, som inom kommunerna tillämpas.

Ensam står jag ej om denna mening. Redan vid 1865 och 1866 års riksdag väcktes inom Borgare- och Bonde-Stånden tre särskilda förslag om sådan ändring i den färska lagen, att röstmaximum, graderade skalor eller lika rösträtt måtte i kommunala angelägenheter tillämpas.

År 1867 framkommo inom Riksdagen ej mindre än fem, år 1868 fjorton, år 1869 sex (af 13 motionärer) och år 1870 fem motioner, alla gående ut på att vinna — för land eller stad eller bådadera — rimligare kommunala röstberäkningsgrunder.

Då jag känner, att, hvad beträffar kommunalstämmorna å landet, förslag till ändring redan vid denna riksdag väckts, och då de kommunala förhållandena i staden och på landsbygden förete många olikheter och således bäst torde hvar för sig behandlas, likasom ock för dem gälla särskilda kommunalförordningar, skall jag här inskränka mig att, efter öfverenskommelse med politiska vänner, framlägga förslag till ändring i röstberäkningen för städerna, och detta blott i ett enda fall, men i det vigtigaste, det mest skärande, beträffande stadsfullmäktigval.

Först ber jag då få erinra, hurusom stadsfullmäktig-inrättningen är någonting oundvikligt för städer med 3,001 eller större invånareantal, medan smärre städer härutinnan ega valfrihet. Och der stadsfullmäktige blifvit tillsatta, der är allmänna rådstugans befogenhet inskränkt till att välja fullmäktige, som fullständigt äro samhällets förmyndare eller, riktigare, dess »tyranner», dess nära nog okontrollerade beherrskare, icke underkastade revision, ingen för sina handlingar responsible, blott de se till, att beslut, genom hvilka de möjligen för all framtid skada sitt samhälle, fattas i laga ordning, utan att någon af dessa former, som ofta få gälla mer än sak, trädas för nära. Jag säger visst icke, att stadsfullmäktige så handla, men jag påstår, att de kunna så handla. Den enda kontroll, som valmännen i de städer, hvilka 1862 sattes under förmyndare, skulle kunna öfver dessa utöfva, vore den hvart fjärde år återkommande rätten att återvälja eller icke återvälja herrar fullmäktige, men denna rätt betages valmännen i sjelfva verket genom gällande röstberäkningsgrund.

Må det tillåtas mig från min hemort anföra ett exempel, hvilket är betecknande och visst icke ensamt stående. Vi hade i Örebro af ålder varit vane vid att på allmän rådstuga afgöra alla ärenden med lika rösträtt, och vi hade funnit oss väl deraf. Utgåfvos så kommunalförordningarne med stadganden om fullmäktige och om röstning efter bevillningsriksdaler, bekräftande ordspråket, att »en olycka ej kommer ensam». Penningemännen i Örebro, d. v. s. de, som der på den tiden hade de största debetsedlarne, kunde ej motstå den frestelse till makt, som lockade i den Kongl. förordningen, och de trädde till ett tjugotal tillsammans. Vid detta mycket enskilda möte skulle val af 30 stadsfullmäktige »beredas».

Det första beslutet, som fattades, lär ha varit, att de närvarande samtliga vore till fullmäktige lämplige, och att, då de egde, om än ej absolut, dock sannolik röstöfvervigt i sina händer, blott för återstående tiotal platser kandidater behöfde nämnas, och äfven detta skedde, såsom man under sådana förhållanden kunde vänta, temligen ensidigt. Valet bekräftade, på ett par undantag när, beräkningens riktighet, och intet undantag hade ifrågakommit, om ej splittring rörande ett par namn uppstått bland de tjugo. Och likväl har i samma stad, vid ett, några år sednare hållet, offentligt möte för röstfrågans behandling, vid hvilket de flesta af de tjugo voro tillstädes, den mening efter öfverläggning enhälligt uttalats, att, om än icke det vore skäl yrka en lika rösträtt vid stadsfullmäktigval, såsom många åstundade, så vore dock *en tredjedig skala* ett önskningsmål, hvartill alla kunde ansluta sig.

Så hafva ock från samma stad, äfvensom från flera andra städer, framställningar ingått direkt till Kongl. Maj:t, böneskrifter, undertecknade med många namn, att en menskligare rösträtt måtte dem beviljas.

Dessa framställningar torde, i förening med de många, vid hvarje riksdag återkommande förslagen i ämnet, ådagalägga, hvad några velat förneka, att missbelåtenhet med det nuvarande tillståndet verkligen förefinnes.

Är då denna missbelåtenhet berättigad?

Jag tror det.

Fullmäktige, tillsatte af fåtalet, kanske af ett kotteri, möjligen af sig sjelfve, måste känna med sig den svaghet, som en sådan maktställning innebär. Såvidt jag varit i tillfälle att af redogörelser från många städer inhemta, har hos fullmäktige alltför tydligt framträdtt ett vacklande, en medveten brist på fotfäste, en obeslutsamhet och matthet, som stundom helt plötsligt och ryckvis utbyttts mot någon enstaka yttring af maktfullkomlighet. Det finnes städer, inom hvilka alltför litet utträttats, sedan fullmäktige började sin verksamhet, och det finnes andra städer, i hvilka fullmäktige genom ett fåtal kraftiga beslut lyckats uppbringa kommunalskatten till 4, 5, 6 ja 7 gånger bevillningen efter andra artikeln och försänka samhällena i skulder, som tynga på en lång framtid, om de ens någonsin kunna gäldas. Jag har läst diskussionsredogörelse för ett sammanträde hos en stads fullmäktige, i fråga om ett högst betydligt jernvägsanslag, vid hvilket tillfälle det upptogs mycket illa, att en ledamot tillät sig hemställa om någon nedsättning i den fordran, som ställdes på kommunen, och om någon offervillighet jemväl af dess framstående ledamöter, af personer bland fullmäktige, hvilka, enligt hans tanke, hade stort personligt intresse af jernvägsfrågans lösning; men en sådan mening ogillades, och kommunen fick genom fullmäktiges beslut sig ensam pålagd den tunga bördan.

Till sådana följder leder det att lemna all rätt och makt åt penningen, den hårda, rullande men liflösa, i stället för att ge erkännande åt människan, den tänkande. Det borde dock vara människans, medborgarens sak att välja sina förtroendemän, icke penningens, eller det kanske öfverintecknade stenhusets. Men man invänder, att kommunens så kallade sjelfstyrelse har så många materiela intressen att taga vara på, och att därför den, som mera skattar, bör mera rösta. Man har ock sagt, att, om så icke sker, skulle antagligen småfolket lägga olidliga skattebördor på de rikare.

Rörande skattens betydenhet, ber jag få återupprepa den många gånger gjorda, om än motsagda erinran, att den mindre debetsedeln är

förhållandevis lika tung, ja tyngre, än den större, och den, som något känner våra kommunala förhållanden, vet nog, från hvilkendera sidan krafven på anslag oftast komma, från de mer eller mindre välburne, och hvilka, då de dertill sättas i tillfälle, minst plåga vara benägne att öka anslag och beskattning.

För öfrigt lär ingen tro, att ett alldeles förändradt röstsätt vid stadsfullmäktigval skulle mycket ändra stadsfullmäktigpersonalen; den rike och den bildade intaga i våra landsortsstäder så pass bemärkta platser, att förtroendet, om de förtjena det, lätt finner dem, och att de ej behöfva »skydd» af högre röstetal, för att vara tillförsäkrade att, om ej mangrant, dock talrikt, kunna bland stadsfullmäktige inträda; men för fullmäktige sjelfva vore det, synes mig, en angenämare ställning att vara kallade till sin plats genom samhällets förtroende, att i verkligheten vara *stadsfullmäktige*, icke blott *penningfullmäktige*.

Mot ändring af stadgandena om kommunal rösträtt i stad har anförts och upprepats, att en sådan ändring skulle rubba vårt statsskick, vår Första Kammars grund. Och likväl hafva äfven från Första Kammaren utgått flera förslag, om än icke synnerligen omfattande, till ändringar i rösträtten; och likväl har Riksdagen redan ett par gånger tillåtit sig röra vid och jemka på det förment oantasteliga.

Detta har emellertid icke medfört någon fara, och icke ens den lika rösträttens införande vid stadsfullmäktigval kan antagas hafva någon värd inverkan på val till Första Kammaren. Dessa val förrättas af landstingen. Val till landsting åter sker medelbart för större stads- och mindre landskommuner, omedelbart i mindre stads- och större landskommuner — ett i och för sig underligt förhållande.

Nu lär det väl icke på många håll hända, att vallängderna behöfva komma fram vid kommunalstämmor på landet, då det gäller att utse elektorerna för landstingsmannaval, utan föreställer jag mig, att i de flesta fall enhällighet beträffande elektorsvalet lätt uppnås. Ur politisk synpunkt borde det då icke möta betänklighet att låta stadsfullmäktige, vid hvilkas tillsättande deras egenskap af valmän för valmän till Första Kammaren bra litet torde ihågkommas, väljas med en rimligare röstberäkning, än den nuvarande.

De af stadsfullmäktige valde landstingsmännen äro också gemensligen till antalet alltför få att på valet till ledamot i Första Kammaren kunna öfva något inflytande.

Antaget, att Riksdagen ville medgifva, jag skall nu icke säga lika rösträtt, men en graderad skala vid stadsfullmäktigval, så ställer

sig kommunernas förhållande, beträffande val till Första Kammaren, sålunda:

- för större landskommun: *enkelt* medelbara val och penningaröstgrund;
- för mindre landskommun: *dubbelt* medelbara val och en i allmänhet illusorisk penningaröstgrund;
- för större städer: *dubbelt* medelbara val och förmedlad penningaröstgrund, som måste tillämpas;
- för mindre städer: *enkelt* medelbara val och penningaröstgrund;

Man kan ej gerna säga, att en sådan ändring skulle i synnerligen mycket mera märkbar mån, än Riksdagen redan ett par gånger tilltrött sig, »förrycka Första Kammarens grund.»

En lika rösträtt vid stadsfullmäktigval vore, enligt min mening, en alldeles icke för stor och ingalunda vådlig eftergift åt de stadskommuner, som nödgats lemna sin sjelfstyrelse i fullmäktiges händer; men då mången håller på, att skattegrunden ej öfvergifves, vill jag tillåta mig föreslå den medelväg, som är att finna i en graderad skala.

Jag har trots denna skala kunna tagas 3-gradig och delas så, att *en* röst tillkommer dem, som enligt bevillningsförordningen åtnjuta skatte lindring, samt att de högre beskattade må erhålla två eller tre röster. Hvar gränsen emellan dessa grader skall sättas, måste alltid bli godtyckligt. I detta hänseende har 50 R:drs bevillning förefallit mig såsom ett rundt tal, egnadt att utgöra en gräns; men jag skall icke hafva något att invända, om Lag-Utskottet skulle finna skäl att något flytta den gränsen åt den ena eller andra sidan.

Med denna reservation och under vördsam anhållan, att Lag-Utskottet täcktes formulera paragrafens ordalydelse, tillåter jag mig vördsamt hemställa:

att Riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad, att vid stadsfullmäktigval den, som är röstberättigad vid allmän rådstuga, eger en röst för bevillning efter andra artikeln till och med 15 R:dr, två röster för bevillning öfver 15 till och med 50 R:dr, samt tre röster för bevillning, som är högre än 50 R:dr.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1871.

Arvid Gumælius.